

Eesti toiduainetööstuse 2017. aasta ülevaade

Eveli Naaris

kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond / nõunik

30.04.2018

Lühikokkuvõte

- Toiduainetööstus (sh joogitööstus) on üks olulisem haru Eesti töötlevas tööstuses, mis toodab ligi 15% kogu töötleva tööstuse toodangust ning annab olulise panuse üldisesse tööhõivesse – toidutööstustes töötab keskmiselt 14% töötlevas tööstuses hõivatutest.
- Toiduainetööstuse ettevõtete poolt toodeti 2017. a kokku 1,506 mld euro eest toodangut, millest 33% eksporditi.
- Toiduainetööstuse müügitulu oli 2017. a 1,91 mld eurot, mida oli 8,4% rohkem kui eelmisel aastal.
- 2017. a suurenesid toiduainetööstuse kulud võrdluses eelneva aastaga 8% võrra ja olid kokku 1,81 mld eurot. Kogukuludest 13% moodustasid tööjõukulud, mis suurenesid aastaga 7%.
- Seega pöördus 2017. a toiduainetööstuse jaoks 2015. a alguse saanud langustrend tõusule – aasta jooksul suurenesid kokkuvõttes nii toiduainetööstuse ettevõtete tootmismahud, müügitulu kui ka kulud. Seejuures suurenes müügitulu rohkem kui kulud, mis suurendas omakorda ettevõtete kasumit. Toiduainetööstuse kogukasum 2017. a oli 98 mln eurot, mis on võrreldes eelneva aastaga kokkuvõttes tõusnud koguni veerandi võrra (25%).
- Kasumlikkuse kasv suurendas ka investeringuid – toiduainetööstuse ettevõtted investeerisid 2017. a materiaalsesse põhivarasse 76,8 mln eurot, mida oli 19% rohkem kui eelmisel aastal.
- Eesti Panga ülevaates¹ tuuakse välja, et 2017. a oli kogu Eesti majandusele edukas. Pea 5%-ni küündinud majanduskasv oli viimase kuue aasta kiireim. Ettevõtete head käekäiku on soodustanud elanike sissetulekute kiire kasv, kuid lisaks kasvanud sisenõudlusele on võrreldes varasemate aastatega paranenud ka ekspordi võimalused, sest eelmisel aastal

¹ <https://www.eestipank.ee/publikatsioon/rahapoliitika-ja-majandus/2018/rahapoliitika-ja-majandus-12018>

kerkis peamistel välisturgudel nii nõudlus kaupade ja teenuste järele kui ka hinnatase, mis võimaldas ettevõtetel suurendada käivet ja kasumeid.

- Eesti jaekaubanduse sortimendis püsis 2017. a kodumaist päritolu toidukaupade osakaal aastases võrdluses küllaltki stabiilsel tasemel. Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt 2017. a septembris läbi viidud sortimendi- ja hinnavaatluse² käigus kaardistatud tootegruppides oli kodumaiste tavatoodete osakaal sortimendis kokku 58%. Kodumaiste toodete osakaal oli endiselt suurim keeduvorstide ja viinerite kategoorias, aga väga kõrge oli Eestis valmistatud kauba osakaal ka piima ja leiva tootegrupi sortimendis. Kõige väiksem oli eestimaise toodangu osakaal toiduõli, kala ja kaerahelveste tootegrupis.
- Eesti Toiduainetööstuse Liit korraldas 2017. a juba 23. korda uute toodete konkursi „Eesti Parim Toiduaine“, kus tunnistati parimaks toiduaineks Saaremaa Piimatööstus AS-i Old Saare juust.

Sissejuhatus

Toiduainetööstusena on ülevaates käsitletud toiduainete ja joogitootmise ettevõtteid (EMTAK³ 2008 – C10, C11). Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (edaspidi SA) lühiajastatistika andmeid 16. märtsi 2018. a seisuga ja Eurostati andmeid 16. märtsi 2018. a seisuga.

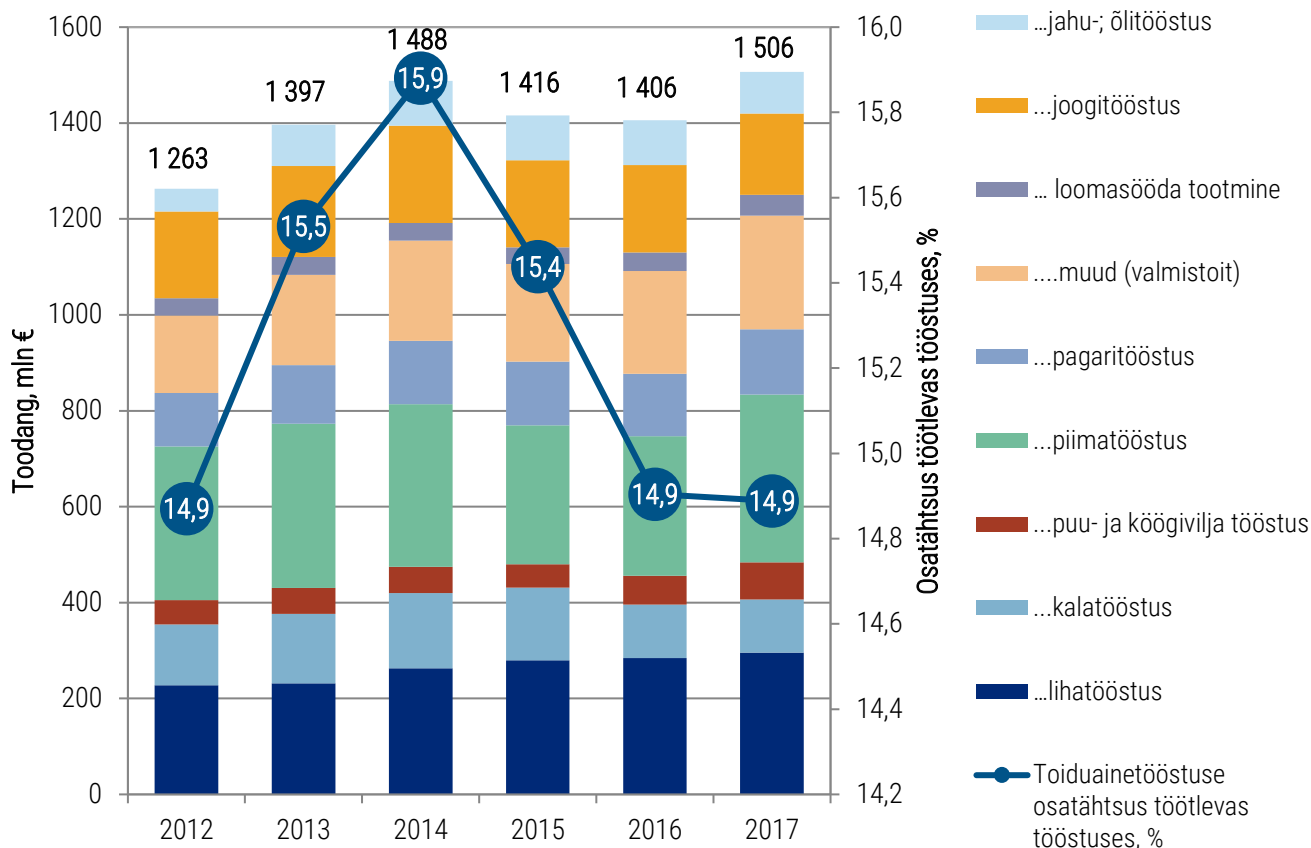
Positsioon majanduses

Toiduainetööstus (sh joogitööstus) on üks olulisem haru Eesti töötlevas tööstuses. SA lühiajastatistika andmetel **toodeti** (joonis 1) 2017. aastal toiduainetööstuse ettevõtete poolt kokku 1,506 mld euro eest toodangut, millest 33% eksporditi. Toiduainetööstuse toodang moodustas 2017. aastal 14,9% töötleva tööstuse kogutoodangust. Viimaste aastate toiduainetööstuste tootmismahude langev trend pöördus 2017. a tõusule, seejuures kasvas ka eksporditava toodangu osakaal.

Võrreldes eelneva aastaga suurenes toiduainetööstuse toodang 2017. aastal 7,2% võrra. Tootmismahud kasvasid enamikel tegevusaladel. Suurim kasv oli puu- ja köögiviljatööstuses (30%), piimatööstuses (20%) ja loomasööda tööstuses (14%). Vähenesid tootmismahud jahu- ja õlitööstuse (7%), joogitööstuse (7%) ja kalatööstuse (1%) ettevõtetes. Suurima osa Eesti toiduainetööstuse toodangust annavad piimatööstus (23,2%), lihatööstus (19,6%) ja valmistoitu tootvad ettevõtted (15,7%).

² <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/uuringud/2017/uuring-2017-toidukaupade-positsioon.pdf>

³ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

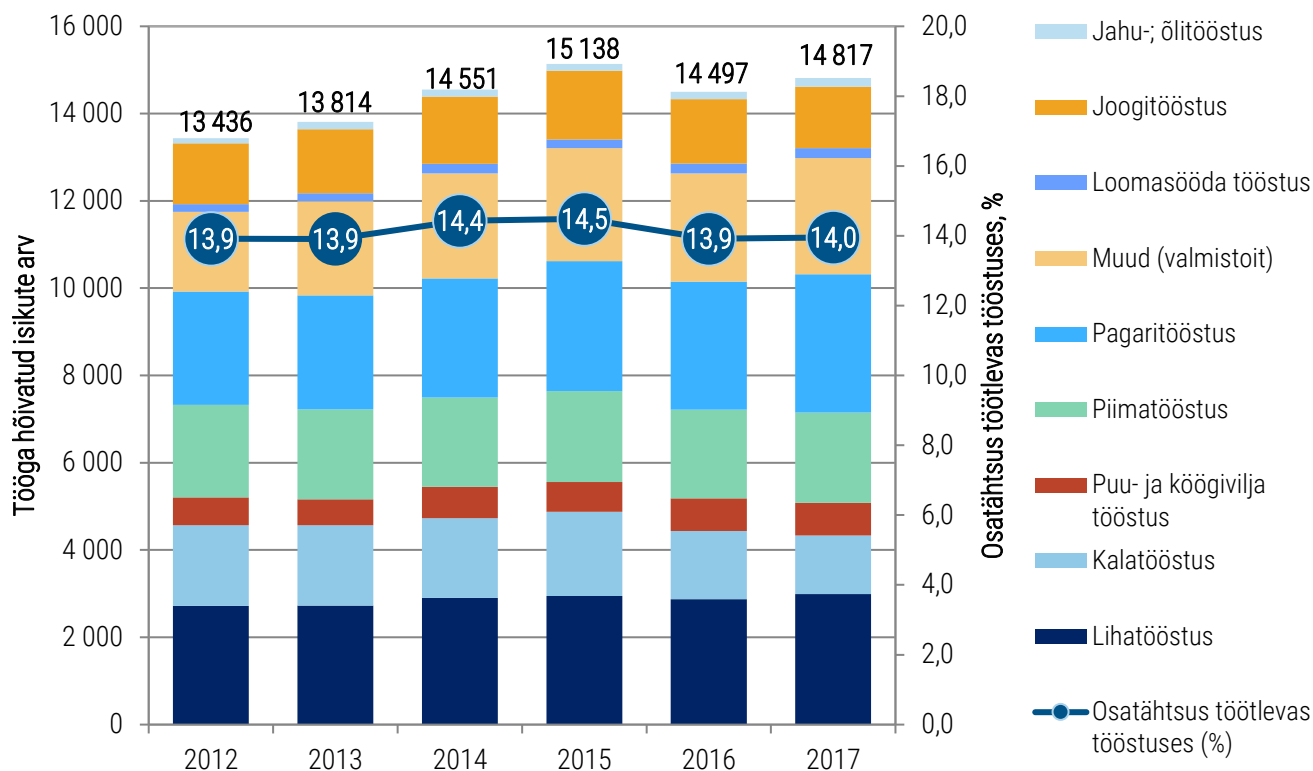
Joonis 1. Toiduainetööstuse toodang (mln €), osatähtsus töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

Toiduainetööstuses tegutseb keskmiselt 14% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**⁴ (joonis 2). Tööjõumahukamad tegevusalad toiduainetööstuses on pagari- ja lihatööstus, kus tegutseb vastavalt 21,4% ja 20,2% toiduainetööstuses tööga hõivatud inimestest.

SA andmetel oli 2017. aastal toiduainetööstuses tööga hõivatud keskmiselt 14 817 inimest, mida oli 319 inimese võrra (2%) rohkem kui eelneval aastal. Tegevusalade lõikes on tööga hõivatute arv kasvanud enim jahu- ja õlitööstuses (19%), pagaritööstuses (8%) ja valmistoit tootvates ettevõtetes (7%). Vähenes kala- (14%) ja joogitööstuses (4%) hõivatud inimeste arv.

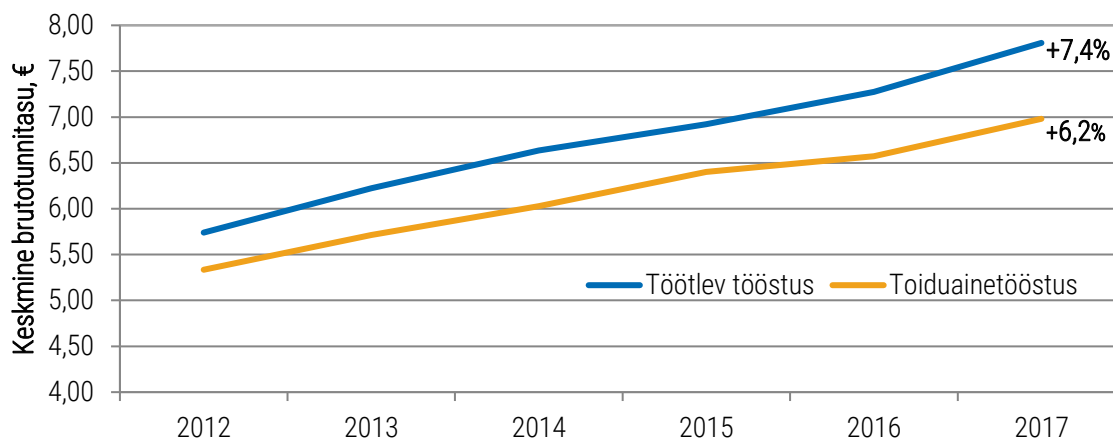
⁴ Joonistel on näidatud jahu- ja õlitööstuse andmed koos, kuna varasematel aastatel andmekaitse põhimõttest tulenevalt ei avaldanud SA nende tegevusalade andmeid eraldi.

Joonis 2. Tööga hõivatute arv toiduainetööstuses, osatähtsus töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

Toiduainetööstuse keskmine brutotunnitasu (joonis 3) kasvas 2017. a kogu töötleva tööstuse tunnitasust veidi aeglasemas tempos, jäädes alla töötleva tööstuse tegevusalade keskmisele 11,9% võrra. Toiduainetööstuse keskmine brutotunnitasu 2017. aastal oli 6,98 eurot, mida oli 6,2% rohkem kui eelneval aastal. Suurim kasv oli tegevusaladel, kus makstakse toiduainetööstuse keskmisest kõrgemat tunnitasu – loomasöödatööstuses (19%) ja joogitööstuses (12%). Samas tõusis ka puu- ja köögiviljatööstuse keskmine tunnitasu pea 14% võrra toiduainetööstuse keskmise taseme lähedale. Aasta jooksul langes tunnitasu vaid kalatööstuse (3,7%) ettevõtetes.

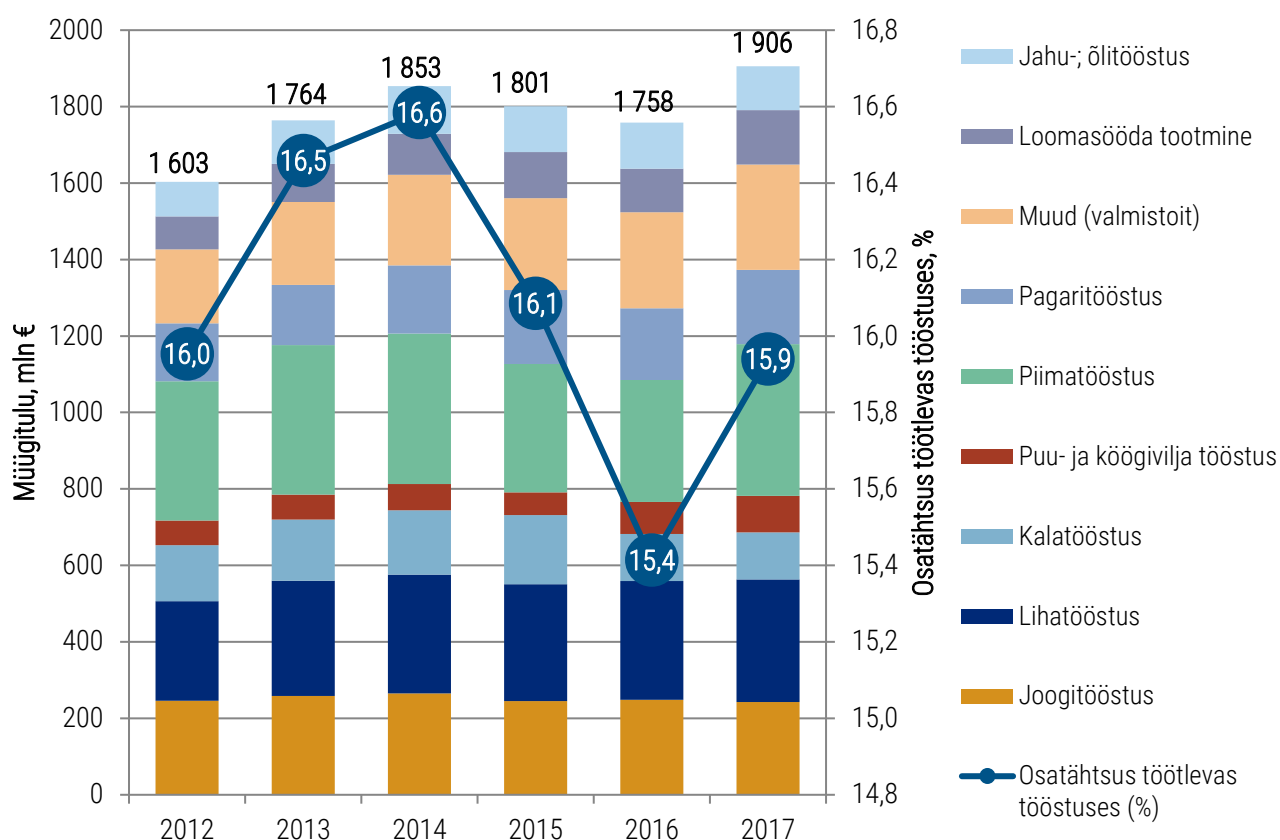
Joonis 3. Keskmine brutotunnitasu toiduaine- ning töötlevas tööstuses (€)

Allikas: SA, MEM arvutused

Majandusnäitajad

Toiduainetööstuse ettevõtete **müügitulu** (joonis 4) oli 2017. aastal 1,91 mld eurot. Võrreldes eelmise aastaga suurenes toiduainetööstuse müügitulu 8,4% võrra ehk veidi rohkem kui tootmismahud rahalises vääringus. Enim kasvas aasta jooksul müügitulu loomasööda- (26%), piima- (24%), puu- ja köögiviljatööstuse (15%) ettevõtetes. Müügitulu vähenes 2017. aasta jooksul jahu- ja õlitööstuses (5%), joogitööstuses (2,4%) ning kalatööstuses (0,6%).

Toiduainetööstuse müügitulu moodustas 2017. aastal 15,9% kogu töötleva tööstuse omast, mis on võrreldes eelneva aastaga mõnevõrra kasvanud. Tegevusaladest on toiduainetööstuse müügitulus jätkuvalt suurim osakaal piimatööstusel (21%), lihatööstusel (17%), valmistoitutootvatel ettevõtetel (14%) ja joogitööstusel (13%).

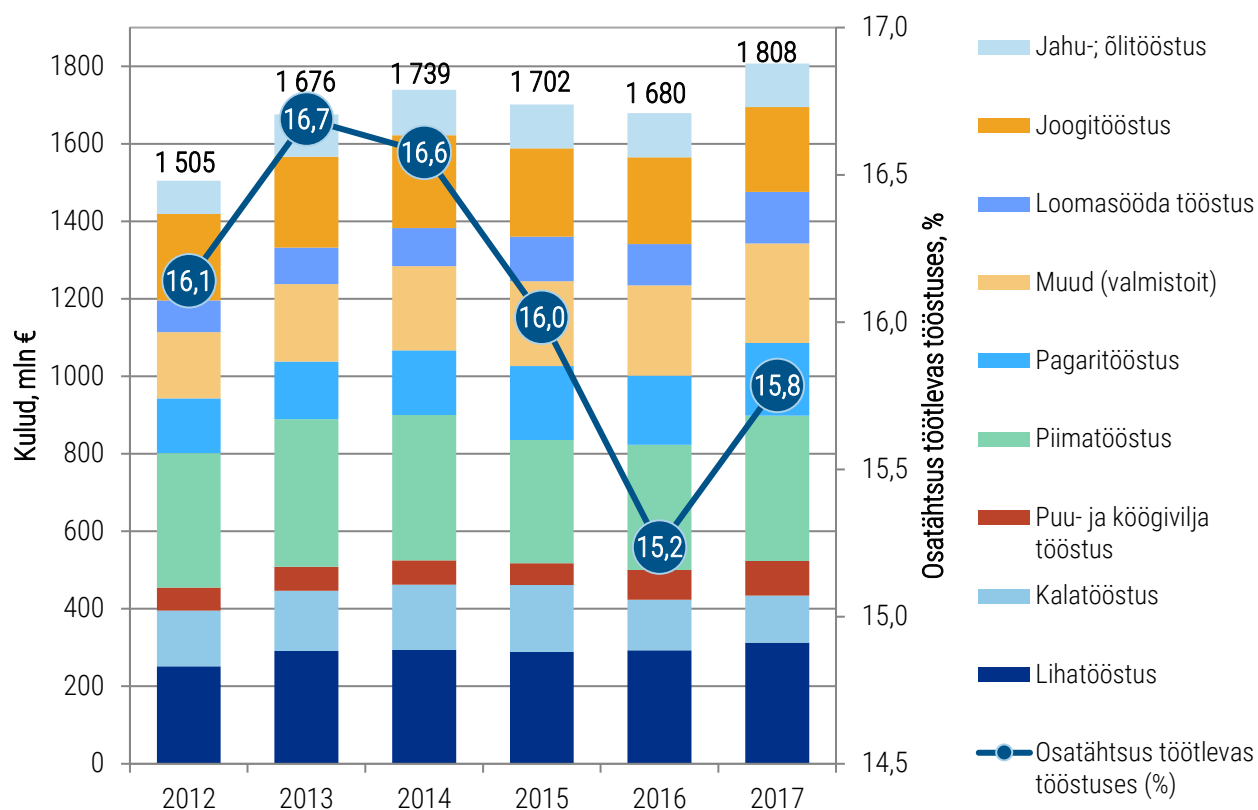

Joonis 4. Toiduainetööstuse müügitulu (mln €), osatähtsus töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

Toiduainetööstuse 2017. aasta **kulud** (joonis 5) olid kokku 1,81 mld eurot, mis on 8% rohkem kui eelmisel aastal. Seejuures olid 2017. a kulud kokku madalamad kui müügitulu. Tegevusalade lõikes oli suurim kulude kasv 2017. a loomasöödatööstuses (25%), puu- ja köögiviljatööstuses (17%) ja piimatööstuses (16%), kus ka tootmismahud suurenesid toiduainetööstuse tegevusaladest enim. Kulud vähenesid kalatööstuses (7%), joogitööstuses (2,2%) ning jahu- ja õlitööstuses (1,5%), mis võib olla tingitud tootmismahude vähenemisest nendel tegevusaladel.

Toiduainetööstuse kuludes oli tegevusalade lõikes 2017. a suurim osakaal piimatööstuse (21%), lihatööstuse (17%), valmistoitu tootvatel (14%) ja joogitööstuse (12%) ettevõtetel. Kogukuludest 13% moodustasid tööjõukulud, mis suurenesid aastaga 7%.

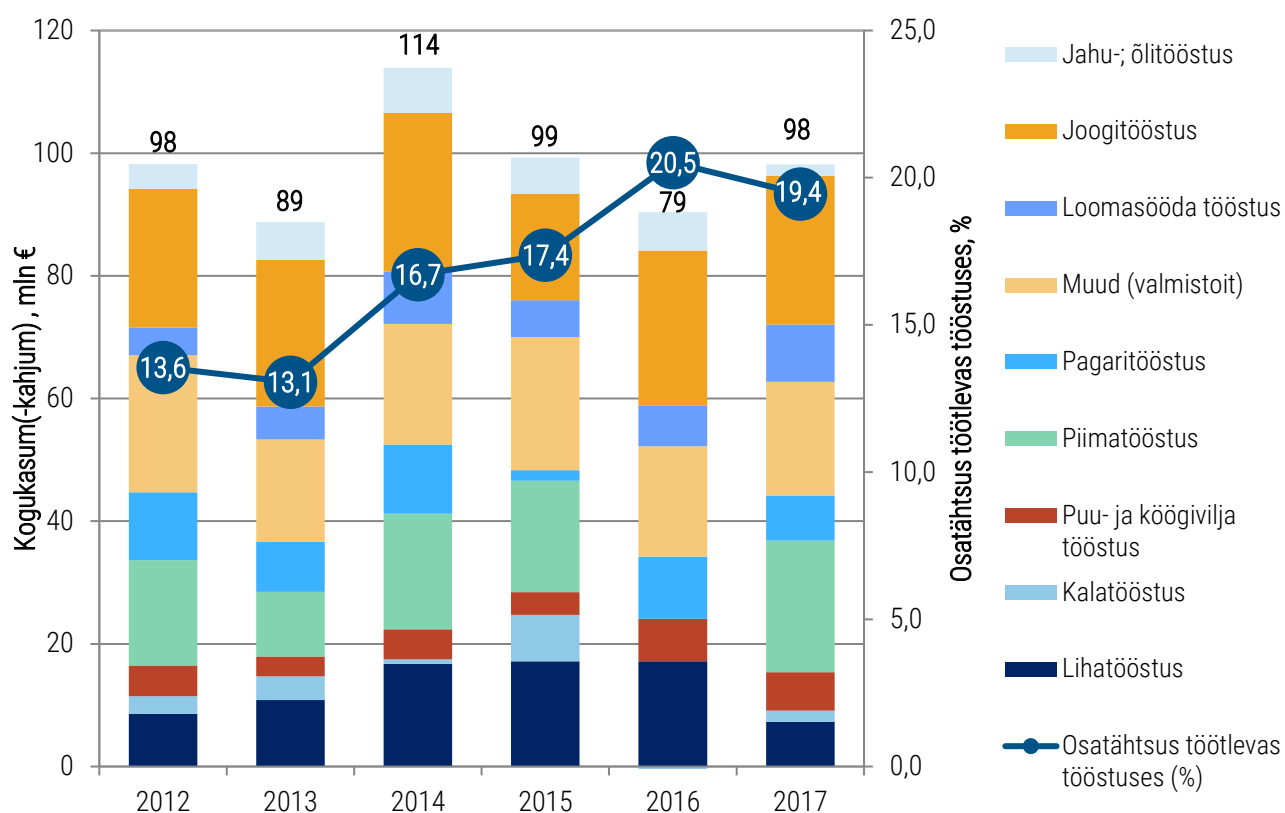

Joonis 5. Toiduainetööstuse kulud (mln €), osatähtsus töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

2017. aastal pöördus toiduainetööstuse jaoks 2015. a alguse saanud langustrend tõusule – aasta jooksul suurenesid kokkuvõttes nii toiduainetööstuse ettevõtete tootmismahud, müügitulu kui ka kulud. Seejuures suurenes müügitulu rohkem kui kulud, mis suurendas omakorda ettevõtete kasumit.

Toiduainetööstuse **kogukasum** (joonis 6) 2017. aastal oli 98 mln eurot, mis on võrreldes eelneva aastaga kokkuvõttes tõusnud koguni veerandi võrra (25%). Samas toiduainetööstuse kogukasumi osatähtsus kogu töötleva tööstuse omas on aastaga langenud protsendi võrra, olles 19,4%. Eri tegevusaladel oli 2017. a kasumlikkuse arengud väga erinevad. Üle viiekordse (560%) kogukasumi kasvu 2017. a võrreldes eelneva aastaga saavutas piimatööstus, tulles välja kahjumist ja jõudes kõrgemale tasemele kui 2015. a. Samuti väljus kahjumist ja tõusis jõudsalt kalatööstuse ettevõtete kasum. Väga tulemuslik aasta oli ka loomasöödatööstuse ettevõtetel, kus kogukasum kasvas aastaga 41% võrra. Kasumid langesid 2017. a enim jahu- ja õlitööstuse (70%), lihatööstuse (57%) ja pagaritööstuse (27%) ettevõtetes. Suurim osakaal toiduainetööstuse kogukasumis oli 2017. a joogitööstusel (25%), millele järgnesid piimatööstus (22%) ja valmistoitu tootvad ettevõtted (19%).

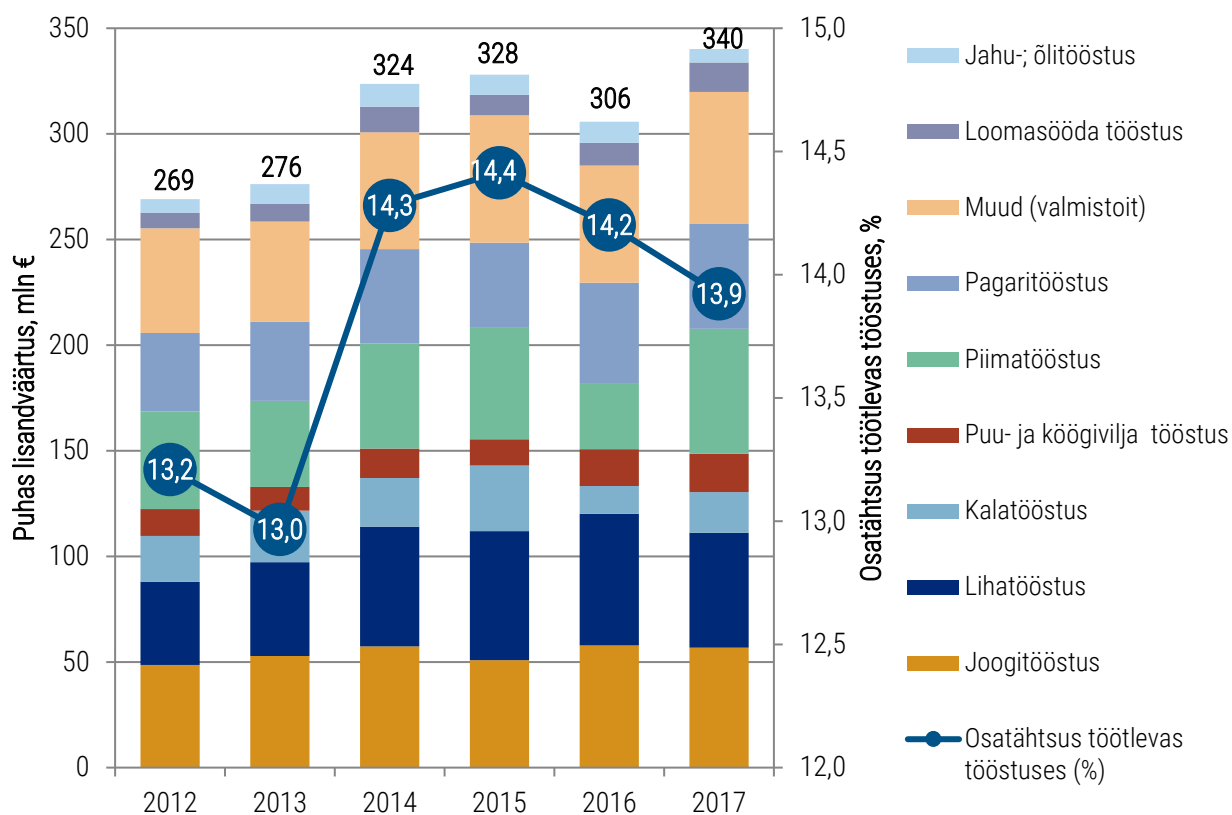

Joonis 6. Toiduainetööstuse kogukasum (-kahjum) (mln €), osatähtsus töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

Suurima panuse toiduainetööstuse lisandväärtuse loomisse andsid 2017. a valmistoitu tootvad ettevõtted (18%), piimatööstus (17,4%) ja joogitööstus (16,7%), kõige tagasihoidlikum oli jahu- ja õlitööstuse osa. Toiduainetööstuses 2017. aastal loodud **puhas lisandväärtus**⁵ (joonis 7) oli 340 mln eurot, kasvades aastaga 11%. Enim kasvas 2017. aastal lisandväärtus piimatööstuses (91%), kalatööstuses (45%) ja loomasöödatööstuses (30%). Langes lisandväärtus samal ajal jahu- ja õlitööstuse (37%), lihatööstuse (12%) ja joogitööstuse (2%) ettevõtetes.

⁵ Puhast lisandväärtust = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

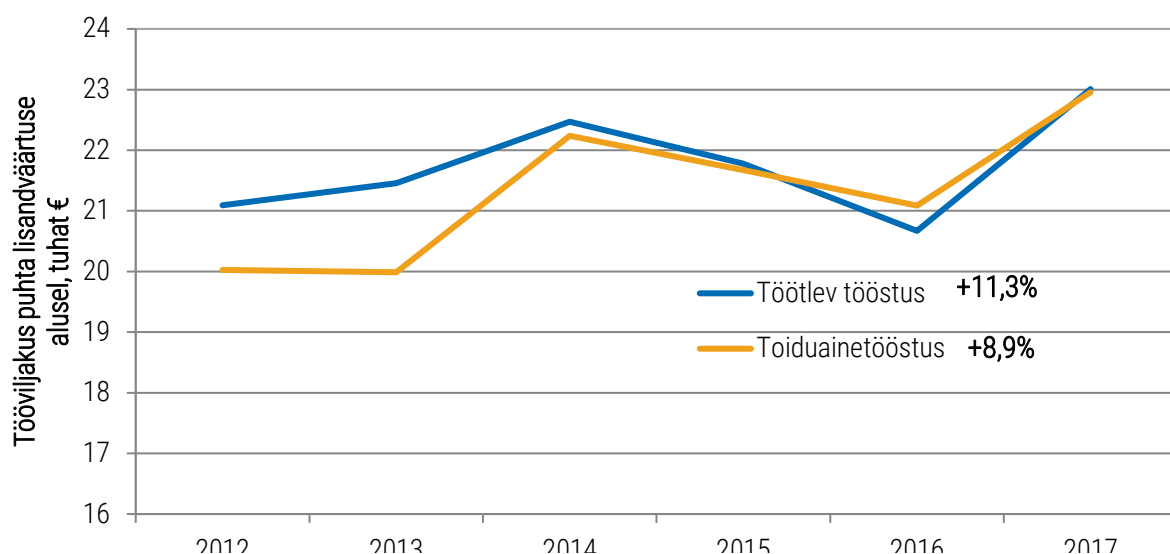
Joonis 7. Toiduainetööstuse lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

Toiduainetööstuse **tööviljakus**⁶ (joonis 8) tõusis sarnaselt töötleva tööstusega 2017. a oluliselt. Toiduainetööstuse tööviljakuse kasv aastaga oli 8,9%, jäädes veidi alla töötleva tööstuse keskmisele kasvule – 11,3%. Kui toiduainetööstuses loodi 2017. aastal kokkuvõttes 22 960 eurot lisandväärtust töötaja, siis töötlevas tööstuses oli tööviljakus vastavalt 23 000 eurot töötaja kohta. Toiduainetööstuse tegevusalade lõikes oli suurim kasv tööviljakuses piimatööstuse (87,9%), kalatööstuse (68,9%) ja loomasööda tööstuse (27,2%) ettevõtetes. Vähenes tööviljakus aga jahu- ja õlitööstuses (46,5%), lihetööstuses (15,8%) ja pagaritööstuses (3,7%).

⁶ Tööviljakus = puhas lisandväärtus / tööga hõivatud inimeste arv

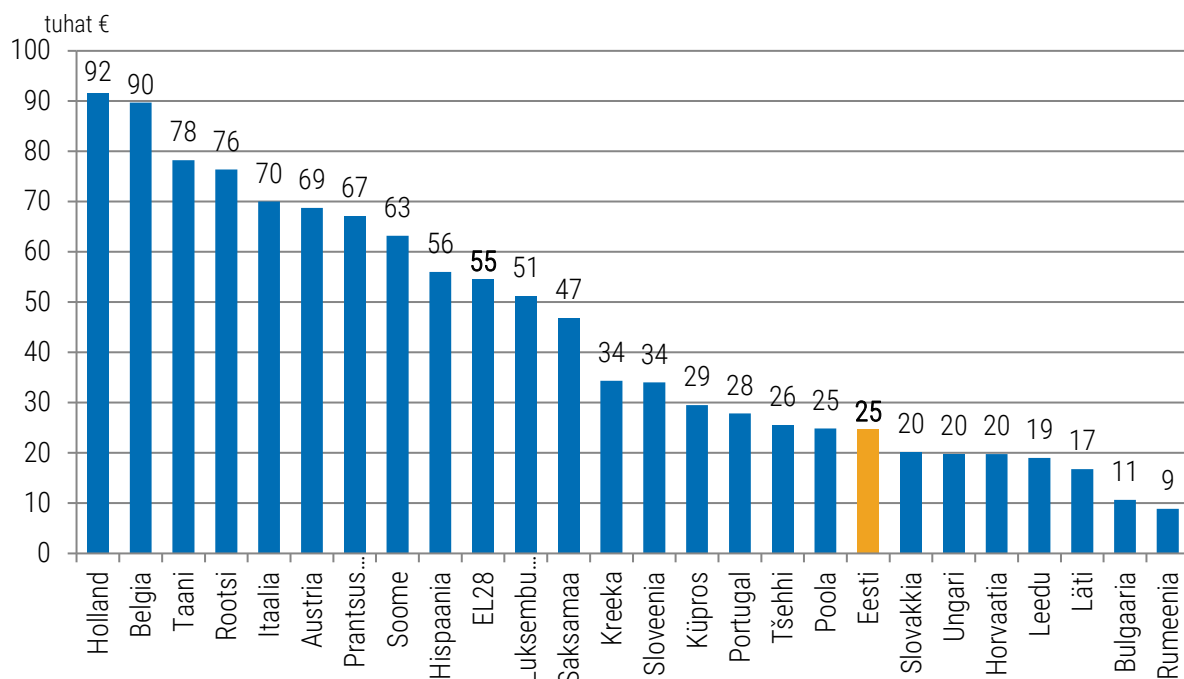

Joonis 8. Töötleva ja toiduainetööstuse tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuhat €)

Allikas: SA, MEM arvutused

Eesti toiduainetööstuse poolt loodav lisandväärtus on paraku siiski veel kaugel maas **EL keskmisest**, moodustades sellest alla poole – 45%. Viimased Eurostati andmebaasis avaldatud tööviljakuse andmed kajastavad 2015. aastat, mil Eesti toiduainetööstuses loodi lisandväärtust töötaja kohta aastas 24 714 eurot (joonis 9). Võrdlusena Euroopa Liidus keskmiselt loodi töötaja kohta lisandväärtust aga 54 606 eurot.

Joonis 9. Töövilkus lisandväärtuse alusel EL-i liikmesriikides (2015. aasta)

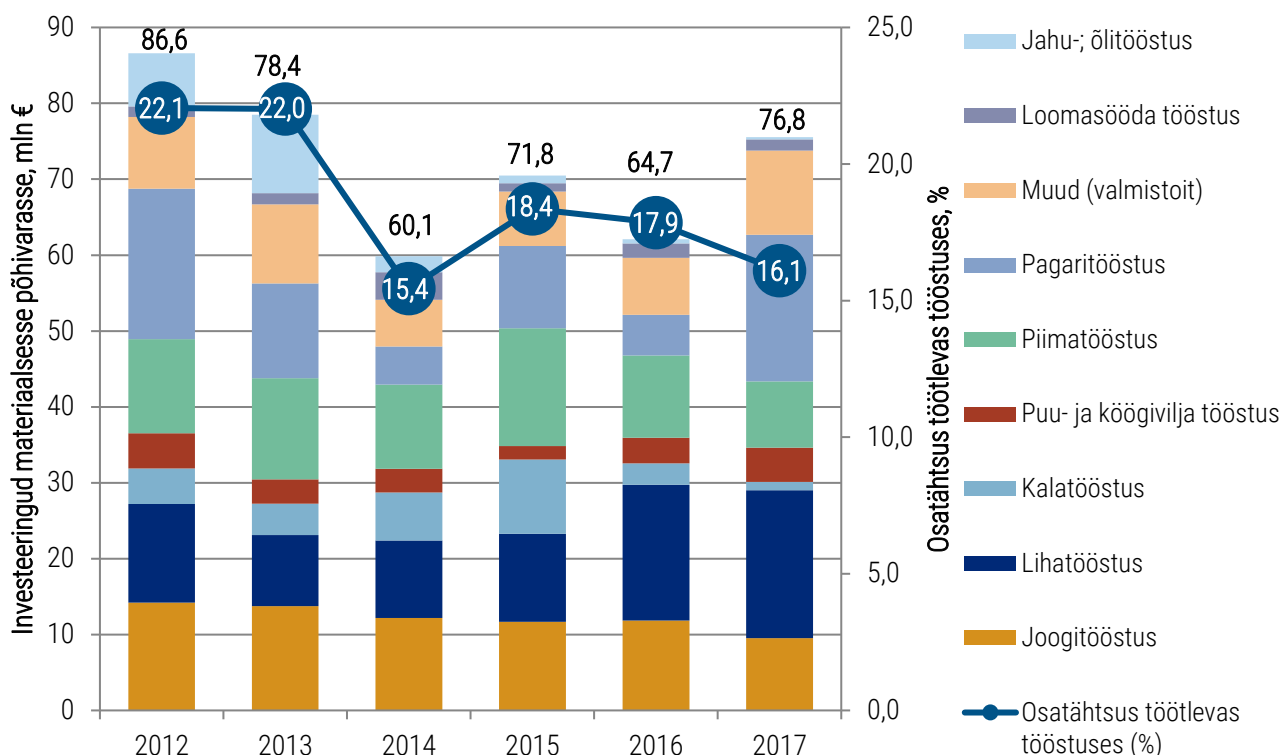
Allikas: Eurostat, MEM arvutused

Lähiriikidega võrreldes oli Eestis töövõljalikus peaaegu 3 korda madalam kui Rootsis ja 61% madalam kui Soomes, kuid Leedu ja Lätiga võrreldes oli näitaja oluliselt kõrgem – vastavalt 30% ja 47%. Töövõljalikuse suurenemine sõltub nii tööjõu kvaliteedist (haritud ja heade tööoskustega töölised suudavad tootlikumalt töötada) kui ka uute seadmete ning tootmistehnoloogia kasutuselevõtust.

Investeeringud

Tugev konkurents sunnib tootma efektiivsemalt ning tarbijate järjest kasvav teadlikkus toitumisest ja nõudlikumad soovid eeldavad ettevõtetelt uute tehnoloogiate kasutusele võttu, paindlikkust, suuremat tootlikkust ning innovaativsust. Sellest tulenevalt on väga oluline jätkuv investeerimine tootmistehnoloogia uuendamisse ja arengusse läbi uute teadmiste rakendamise.

Toiduainetööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aastal 76,8 mln eurot (joonis 10), mida oli 19% rohkem kui eelmisel aastal. Tootmisharude lõikes suurenesid investeeringud enim pagaritööstuses (259%), valmistoit tootvates ettevõtetes (48%), puu- ja köögiviljatööstuses (34%). Investeeringuid soosivateks teguriteks olid kindlasti pankade madalad laenuintressid ja mitmete investeeringutoetuste meetmete avanemine. Samas vähenesid oluliselt kalatööstuse (61%), jahu- ja õlitööstuse (42%) ning loomasöödatööstuse investeeringud (23%).

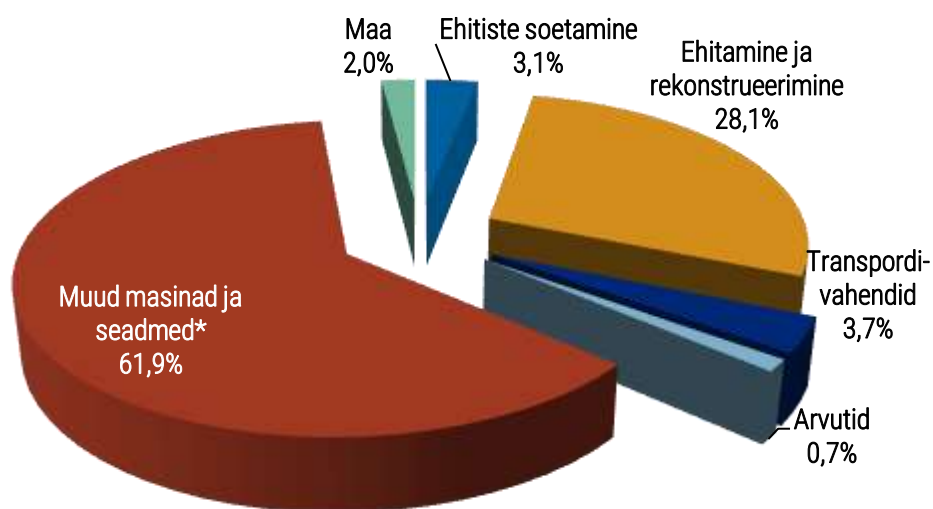
Joonis 10. Investeeringud materiaalsesse põhivarasse (mln €), osatähtsus töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

Toiduainetööstuse investeeringutes oli tegevusalade lõikes teist aastat järjest kõige suurem osakaal lihatööstusel, kus tehti 2017. aastal investeeringuid 19,5 mln euro eest, mis moodustas 25,4% kogu toiduainetööstuse investeeringutest. Suur osa investeeringutest tehti ka

pagaritööstuses ja valmistoitu tootvates ettevõtetes, vastavalt 25,1% ja 14,5% kogu toiduainetööstuste investeeringutest.

Kõige rohkem investeeriti toiduainetööstuse ettevõtetes 2017. aastal (joonis 11) muudesse masinatesse ja seadmetesse (v.a. arvutid ja transpordivahendid), kokku 47,5 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 61,9%. Hoonete ehitamise ja rekonstrueerimisse investeeriti 21,6 mln eurot (28%), transpordivahenditesse 2,9 mln eurot (3,7%), ehitiste soetamise 2,4 mln eurot (3,1%), maasse 1,52 mln eurot (2%) ning arvutitesse 0,95 mln eurot (1,2%). Võrreldes eelmise aastaga suurenesid kõige enam investeeringud maasse (6,6 mln €).

*- v.a arvutid ja transpordivahendid

Joonis 11. Investeeringute jaotumine toiduainetööstuses 2017. a (%)

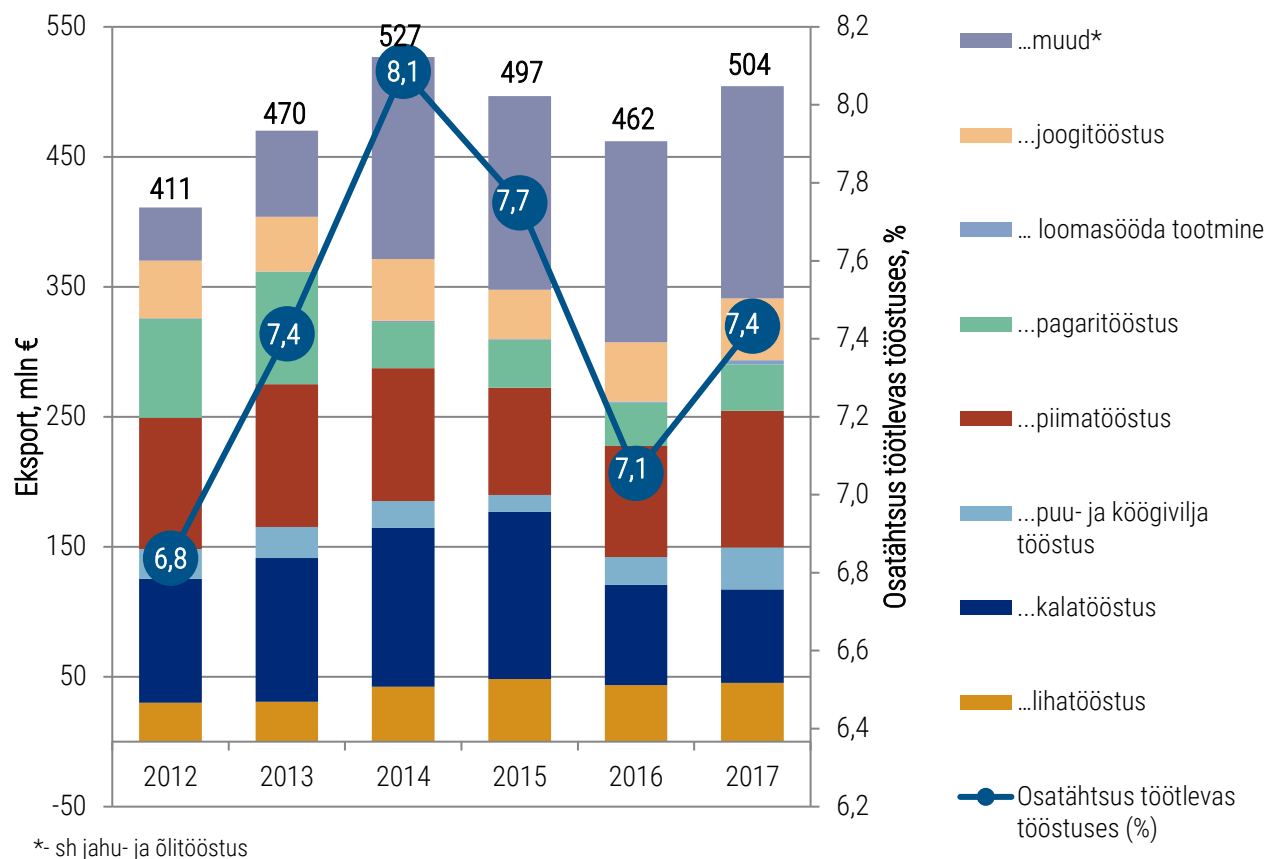
Allikas: SA, MEM arvutused

Kaubandus

Toiduainetööstuse ettevõtete võime eksportida on oluline nii tihedas konkurentsipüsimiseks kui ka kogu riigi majanduse seisukohast. 2017. aastal **eksportisid** toiduainetööstuse ettevõtted 504 mln euro väärtuses toodangut, mida oli 9% rohkem kui eelneval aastal (joonis 12). Tegevusalade lõikes kasvas võrdluses eelneva aastaga enim loomasöödatööstuse (238%), puu- ja köögiviljatööstuse (50%) ning piimatööstuse (23%) ettevõtete eksport. Ainsa tegevusalana langes eksport 2017. a kalatööstuses, 7% võrra.

2017. aastal eksporditi kolmandik (33%) kogu toiduainetööstuse toodangust. Seejuures moodustas toiduainetööstuse eksport 2017. aastal 7,4% töötleva tööstuse toodangu väljaveost. Suurima osa toiduainetööstuse ekspordist moodustavad valmistoitu tootvate (sh jahu- ja õlitööstuse) (32%), piimatööstuse (21%) ja kalatööstuse (14%) ettevõtete poolt väljaveetavad tooted.

Toiduainetööstuse kaubavahetuse kohta on võimalik täpsemalt lugeda Maaeluministeeriumi kodulehelt (<http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/pollumajandus-ja-toiduturg/statistika/pollumajanduskaupade-eksport-ja-import>).

Joonis 12. Toiduainetööstuse eksport (mln €)

Allikas: SA, MEM arvutused

Tabel 1. Toiduainetööstuse koondandmed

Näitaja	2016	2017	Muutus
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	1 406	1 506	7%
Toiduainetööstuse toodangu osatähtsus (%)			
... töötlevas tööstuses	14,905	14,889	-0,02 pp
Majandustegevuse näitajad**			
Müügitulu, mln €	1 758	1 906	8%
Kulud, mln €	1 680	1 808	8%
Kogukasum, mln €	79	98	25%
Puhas lisandväärtus, mln €	306	340	11%
Toiduainetööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... töötlevas tööstuses	14,2	13,9	-0,3 pp
Töövõime lisandväärtuse alusel, tuhat €	21,1	23,0	9%
Tööga hõivatute arv toiduainetööstuses	14 497	14 817	2%
Keskmine brutotunnitasu, €	6,6	7,0	6%
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, mln €	64,7	76,8	19%
... ehitiste soetamine	3,5	2,4	-33%
... ehitamine ja rekonstrueerimine	15,0	21,6	44%
... transpordivahendid	1,6	2,9	77%
... arvutid	0,67	0,95	43%
... muud masinad ja seadmed	43,2	47,5	10%
... maa	0,7	1,5	121%
<i>pp</i>	<i>protsendipunkti</i>		
.....	<i>kasvanud</i>		
.....	<i>kahanenud</i>		

Tabel 2. Toiduainetööstuse põhinäitajate aegrida 2006–2017

Näitaja	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ettevõtete arv (juriidilised isikud)	433	455	408	400	389	411	439	490	542	614	683	...
Keskmine tööga hõivatud isikute arv	17 427	16 805	16 320	14 658	13 688	13 390	13 436	13 814	14 551	15 138	14 497	14 817
Kogukasum, mln €	62	79	75	63	68	77	98	89	114	99	79	98
Puhas lisandväärtus, mln €	206	241	254	227	220	236	269	276	324	328	306	340
Töövõljalikus puhta lisandväärtuse alusel, tuhat €	12	14	16	16	16	18	20	20	22,2	21,7	21,1	23,0
Müügitulu, mln €	1 202	1 344	1 447	1 291	1 333	1 466	1 603	1 764	1 853	1 801	1 758	1 906
Kulud kokku, mln €	1 141	1 265	1 372	1 229	1 265	1 389	1 505	1 676	1 739	1 702	1 680	1 808
Tööjõukulud, mln €	144	162	179	165	152	158	171	187	210	229	227	242
Toodang, mln €	954	1 133	1 257	1 093	1 115	1 251	1 263	1 397	1 488	1 416	1 406	1 506
Ekспорт, mln €	265	288	326	286	349	381	411	470	527	497	462	504

Allikas: SA lühiajastatistika andmed, MEM arvutused